

ФИЛОЗОФИЈА, ТЕОРИЈА, НАСТАВА ИСТОРИЈЕ

Проф. др Зоран Лакић

ДА ЛИ ЈЕ ЗАИСТА ДОШАО „КРАЈ ИСТОРИЈЕ“

Историографија је дуго усмјеравана искључиво на подручје политичких појава, на тзв. „историју догађања“ Насупрот њој је суштинско у историји, тзв. *histoire total*, која равноправно обухвата и повезује многобројне димензије истријске прошлости. У наше вријеме све више је иновација у научноистраживачком раду.

Те иновације, на жалост, споро стижу на наше просторе. Теорија историје, на примјер, још увијек не може да издржи конкуренцију дескриптивне историје. Мало је историчара код нас који гаје афинитет за овакав облик научног рада. Санкције су нас још више удаљиле од европских и свјетских центара науке. Мало се преводи таква литература. Инспиративни Бродел, на примјер, преведен је код нас са закашњењем од двадесетак и више година.

Та дистанца заостајања се ипак скраћује. Од прије 5 година, на примјер, познати филозоф Френсис Фукијама отвара праву тоталну расправу са рукописом *Крај историје*, у којој учествују и наши историчари. Његов „крај историје“ негдје је означен као „почетак бесмисла“ Другдје се, пак, сматра, да је ријеч о „сјајном тексту“. Сви, међутим, запажају да је ова теорија о „крају историје“ лансирана у вријеме завршетка борбе два система и побједничке еуфорије Запада у хладноратовском такмичењу. И да је то учињено — објективно из Стејт департамента, гдје уважени професор ради на врло одговорним задацима. Према „Прегледу“ Америчке амбасаде у Београду — Фукијама је „као студнт студирао филозофију код Алена Блума, професора који је написао контраверзни бестселер *Затварање америчког духа*. Пошто је докторирао на Харвардском универзитету из политичких наука — са тезом о *Совјетском Савезу и Средњем истоку* — тражио је да ради у једном истраживачком цент-

тру у Калифорнији. Овај релативно млади мислилац инсистира на једном, заиста важном детаљу: „Можда није довољно забележити да је мој чланак био замишљен и написан много раније — него што сам, уопште, помишљао да уђем у Секретаријат за иностране послове, или да сам био релативно млад службеник са мало утицаја на политику и да мој чланак нису читали многи моји претпостављени“ Извјесно је да је овај познати амерички писац имао пуно разлога за оваква објашњења; на нама је да претпоставимо — зашто.

У расправи о крају историје Фукијама каже: „Свако ко прихвата историјску премису — да је истина, историјски узев, релативна — суочава се са питањем о крају историје, чак и ако тога није свестан. Јер, уколико се човеку не наметне идеја о крају историје, филозофски је немогуће спречити да се историчизам дегенерише у једноставни релативизам или да поткопа било који облик напретка. Свако ко верује да су стари мислиоци били једноставно, производ времена у коме су живели — мора се, уколико је поштен и доследан, упитати — није ли и он сам и његов историчизам — такође производ свог времена“

Фукијама се често ослања и слаже са Хегелом коме „дугујемо наше савремено схватање историје као еволуције — од примитивне до модерне“ Затим каже: „Нико, наравно, није обавезан да примени Хегелову дефиницију историје. С друге стране — нико други не полаже искључиво право на тај израз, а најмање — професионални историчар, који често осећа изванредан својински интерес за ту реч. Професионални историчар нам може рећи нешто о узрочности у историји; међутим, као историчар, он или она, не могу нам рећи да ли је неки дати историјски догађај добар или лош, значајан или не — да ли је друштво Ацтека — са својим људским жртвама — било више или мање од друштва старих Атињана и треба ли да више пажње обратимо делима Шилера или Бетовена, с једне стране, или сељачкој култури XVI столећа у Вијетнаму, с друге стране. Поједини историчари и разне историографске школе — препиру се, у ствари, око таквих питања али имајући у виду најчешће једностране политичке предрасуде — изван своје дисциплине. Иако се на такозвана питања од вредности — могу добити одговори — изучавањем историје, њихова објашњења су, у крајњој линији приступачна једино путем архитектонске науке — филозофије. А прави филозоф који је схватио оба — како значај историје за филозофију, тако и значај филозофије у историји — био је Хегел.“

Најзад, ваља обратити пажњу и на следећу мисао овог политичког теоретичара: „Упркос данас очигледном недостатку алтернативних система демократије, у будућности би могле да се јаве неке нове, историји до сада непознате, ауторитарне алтернативе“ Систем врједности једне (колективистичке) револуције је пао, али је присутан страх од друге — иако се њене контуре

не назиру. У ствари ријеч је о страху због дубоког увјерења да сваки систем има и своје слабости како наш народ каже — ни-чија не гори до зоре.

Овај популарни и атрактивни амерички политиколог јапанског поријекла управо се огласио још једним, врло индикативним текстом који помаже да се још боље разумију идеје из контраверзног текста о „крају историје“ — написаног 1989. Ријеч је о тексту *Капитализам и демократија — карика која недостаје*, који је објављен прошле године. Социјализам као систем слика црнобијелом бојом, иако је он, у периоду од 1928. до 1955, у СССР-у остварио раст националног производа по стопи од 4,4 до 6,6%, односно 50 посто бржи раст од раста у САД у периоду 1955—1975. године. Он, истина, каже да је СССР „успио да се у периоду краћем од једног људског вијека — трансформише у индустријског гиганта“ и да се „совјетски успјеси не могу оспорити“. У сликању црног стања користи се и политичким дисквалификацијама када каже да „слике социјалистичке привреде данас изазивају смијех“ и да је „сам социјализам постао објекат активне мржње великог броја људи који су у том систему живјели“. За овакве констатације не наводи нити један ваљани аргуменат, па се стиче утисак да се у процјенама стања руководи емоцијама, што свака озбиљна наука искључује.

Фукијама у овом тексту ставља знак једнакости између развоја и демократије, па каже да „демократија представља природну надградњу све веће индустријализације“, Исти знак једнакости потом ставља између капитализма и демократије, па каже да „капитализам представља ефикаснију локомотиву развоја од социјализма, па ће по свој прилици прије произвести брже друштвене и економске промјене погодне за настанак стабилне демократије“.

Богата емпирија коју наводи управо оспорава његове ставове. Па ипак налази рјешење у оцјени да „демократија мора да потиче из политичке и идеолошке сфере“. Насупрот томе, „ауторитарне идеологије лијевог усмјерења ријешене (су) да, не водећи рачуна о цијени — униште постојећи поредак“ Свој крајњи став да „само либерална демократија успијева“ да гарантује „основна гађанска права“ и да „задовољи човјекову жељу за самопотврђивањем“ — уздиже на ниво универзалног, па се земље и народи лако могу опасно дијелити на демократске и недемократске.

Предвиђања о „крају историје“ мотивисана су заиста падом комунистичког система у Европи, распуштањем Варшавског војног савеза и највише нестанком СССР-а као суперсиле у свестраном значењу те ријечи. С тим у вези одмах се поставља питање — како живјети без стратегијског противника. Атлантски пакт, замишљен као одбрамбени војни савез, бар на нашим југословенским просторима већ се претворио у офанзивног чи-

ниоца. Са тим иду и претензије о успостави Новог свјетског поретка.

То је тема која данас заокупља цио свијет и, наравно, нашу јавност. Код нас најновија преведена књига на ову тему је аутора Џефрена Бернгера — *Нови светски поредак* (Белтра — Београд 1994). Занимљив је дизајн корице — на њој су три заставе: америчка, њемачка и јапанска. То су данас три свјетска цина који диктирају правила Новог свјетског поретка.

Уједињена Њемачка има 80,000.000 становника. Економски је јака колико заједно Француска и Британија. У њеним рукама су кључеви будућности Европе, па је сасвим логично да су је САД — промовисале за првог и главног савезника Вашингтона. Сматра се да је Њемачка данас привредно снажнија од некадашњег Кајзеровог Другог Рајха 1914. или Хитлеровог Трећег Рајха на почетку II свјетског рата 1939. године. Русија данас, пак, битно је слабија него што је те судбоносне године био СССР.

Јапан још увијек се мање бави политиком, али је чињеница да његова привреда осваја сва тржишта на планети, укључујући и тржиште САД.

Нови свјетски поредак и САД је тема за себе. Није случајно што је баш отуда лансирана нова теза „о крају историје“ Многи сматрају да је Нови свјетски поредак, у ствари, настојање САД да американизира читав свијет. Американизација Америке водила се својевремено борбом „прса у прса“ — сваког противу свих. Та борба је довела до истребљења Индијанаца или њиховог затварања у специјалне резервате. Касније су отварани фронтови на националној основи. Дакле — увијек фронтови и борба — то је исукство американизације САД. Та борба се, потом, селила на друге меридијане Неки писци сматрају да су САД и у I и у II свјетском рату слиједиле принцип — помагати слабијег. Ако би пустиле да побиједи јачи, САД би могле у будућности добрити опасног противника, од кога би могле бити и саме поражене. Помажући слабијег оне су објективно биле побједник и једних и друијих, који су пристајали на потчињен однос. Сада се у политици САД властити интерес представља као интерес других, у ствари, као интерес цијелог свијета. Ако је 20. вијек протекао у знаку борбе између комунизма и антикомунизма, 21. вијек би могао протећи у знаку борбе између американизма и антиамериканизма, сматрају добри познаваоци прилика у САД. Цитираћемо запажени текст *Америка лица и налицја*, према „Побједи“ (Подгорица) од 25. јула 1944.:

„Крај болшевизма, као што се види, протиче у знаку синдрома американизма који се експонирао као излечитељ свих оних 'болести' које је проузроковао или изазвао болшевизам током вишевијековне доминације.

„Побједа американизма над болшевизмом у ствари је побједа — сировог, грубог, примитивног, грабежљивог и егоистичког индивидуализма — над неоствареном идејом колективизма,

солидарности, интернационализма; побједа сировог американизма — ма над физички и духовно недозрелим космополитизмом“.

И сами Американци су свјесни свега тога. Један амерички функционер за свјетски мир уочава: „Многе идеје, институције и стратегије — које су се појавиле по завршетку хладног рата — већ су се накривиле на једну страну“. Слична упозорења долазе и из Кине: „Свој сан о хегемонији над целим светом САД нису оствариле, нити ће га остварити у будућности. . Наставили Америка овако — можда ће створити јединствени фронт азијских земаља противу себе“. У ствари, ријеч је о перфидији. Више се, наиме, не говори о тоталитарном комунизму, него све више се пише о опасностима од једне словенско-православне цивилизације, која се не слаже са нормама цивилизације Запада. Другим ријечима — противник је означен, само му се по потреби мијења рухо.

У најновије вријеме појавила се идеја да се сви православни вјерници у расијању ставе под јурисдикцију цариградског патријарха. Тако би у скорој будућности цариградски патријарх био за православље оно што је у римокатоличкој цркви ватикански папа. У ствари, био би врховни поглавар свих православца, као што је код римокатолика — свети отац. Ова идеја је изазвала узнемиреност међу онима који желе да остану на канонским традицијама православља. Неки сматрају да се иза ове идеје сакрива тежња руског патријарха да се избори за примат у православном свијету, с обзиром на велики број вјерника у Русији. У ствари, Москва жели да буде нови Рим. Радикалнија мишљења у томе виде појачане и одавно познате папске претензије у односу на цио свијет, јер римски великодостојници желе да и на Истоку постоји „папа“ насупрам којег би свети отац имао канонско право првенства. Све то, сматра се, иде на руку Новом свјетском поретку, који тежи да занемари свијест о припадању одређеном народу, вјери, па и породици, тако да све буде измијешано и апсолутно покорно.

У предстојећем Новом свјетском поретку мали народи и државе могу да партиципирају — само памећу, У том смислу занимљива би била анализа о циркулацији знања на релацији велики — мали. Судаћи по југословенском искуству, сазнања су неповољна — по мале, Од времена кризе Југославију је напустило преко 120.000 школованих младих људи. Највише их је пошло у прекоокеанске земље. Не мали број их је ангажован на америчким универзитетима. Нијесу то ни Тесле, ни Пупини, али је за њихово школовање, по међународним стандардима, Југославија утрошила, а САД — уштедјеле — око 6 милијарди долара. Сасвим је јасно зашто је америчка амбасада у Београду планирала да 1994. одобри 55.000 усељеничких виза младим и школованим Југословенима.

Тако се у Нови свјетски поредак уклапају теорије о крају досадашње историје, о оспоравању свих чинилаца који су били

означавани и означени као покретачи историјских процеса и хо-да историје кроз вјекове. Умјесто досадашњих сазнања да је друштвено-економски однос у ствари локомотива историје, сугерира се утисак да смо на прагу новог доба коме ће обиљежје давати и дати сукоби култура и цивилизација које су настајале столећима. Конкретније речено, у идеолошкој или класној диференцијацији питање је — на чијој си страни, што значи да можеш бити на једној или на другој. У сукобима култура и цивилизација питање је — шта си, односно, оно си што си вјековима био. Ријеч је о томе да мјесто у евентуалном сукобу не одређује воља и опредјељење, већ поријекло цивилизације којој се одавнина припада. Амерички високи функционери отворено изјављују да „највећу опасност по савремени свијет виде у *сукобу цивилизација*“. На удару је „исламски фундаментализам, јер тежи ширењу и насилном освајању власти“.

Хоризонтала као израз слободне воље уступа мјесто вертикали која одређује сваки могући положај. У крајњем смислу то би могло бити схваћено и као настојање да се конзервирају постојећи односи, а то значи систем неправди, имакар у економској сфери: ко је богат — он то и даље остаје; ко је сиромаш — то му је и даље судбина. Словенија и Хрватска, рецимо, могу бити „независне нације“ и независне државе, али само у њемачком систему, који се промовише као европски, у смислу њемачке Европе, а не европске Њемачке.

Један од водећих историчара свијета — Пол Кенеди, иначе професор Јелског универзитета, за разлику од филозофа историје, искључује рат, или боље рећи није за мир који се добија ратом, већ за рјешења, како избјећи рат и постати најбољи побједник, Свијет окренут миру је свијет будућности, ма колико се не могли занемаривати актуелни конфликти. На жалост, данас је у свијету шест пута више војника него љекара, на примјер. Многе сиромашне нације још увијек троше више на оружје — него на образовање и здравство. Сиромашне нације у просјеку имају по 19 војника на једног љекара и често користе војску за спровођење репресије у својој земљи. Армија труста мозгова упослена у ратној индустрији одавно превазилази број од 600000. За наоружање се сваке године издваја више од милијарду и неколико стотина милиона долара, а само једна петина тога богатства, усмјерена на прехрану становништва, ликвидирала би смртност од глади, која данас износи око 30.000 дневно.

Свијет разлика није обавезно свијет сукоба. У том смислу на Западу недостаје памћење, баш као што је на Истоку и превише прошлости. Многи филозофи и теоретичари историје сматрају да је „крај историје“ у ствари престанак историје стваране силом и насиљем, па се и сада залажу за „проширивање могућности дијалога између људи који се веома много разликују...“ Дакле, није излаз у сукобу цивилизација и култура, већ у њиховом сусријетању. На свим просторима, посебно на нашим

југословенским, историја је забиљежила прожимање и интеграцију култура и цивилизација, како по хоризонтално тако и по вертикално, У тим сусретима стварао се нови квалитет који је као такав остао богатство свјетске културне баштине.

Теорија о „крају историје“ старија је од нашега доба. Још у раном новом вијеку појавила се теза о „крају историје“, истина, извјесно другачијег значења. У своме времену Петрарка је поставио питање: Шта постоји у историји — што није у славу Рима? И заиста сви су писали у славу Рима, и све је било у славу римских императора. Славиле су се побједи, које су носиле у себи — обавезно — и нечије поразе. По правилу, поражење би били брзо заборављени. Тако се, у ствари, славио рат — та људска несрећа из које се рађала побједа „славних“ и слављених. Још у 16. и 17. вијеку турски султан је писао млетачком дужду: зашто да ратујемо — када смо браћа. Један војник-шерет уочи одсудне битке „на живот и смрт“ рекао је командиру да му покаже његовог непријатеља — можда ће се са њиме већ некако договорити, на здравље и једног и другог.

Мишел Фуко, од милоште називан „најмилији син Француске“, чији је текст *Од свјетлости рата до рођења историје* објавила ревија Овдје (Подгорица) у октобарском броју за 1992. годину, сматра — да је неколико вјекова касније у Европи „рођења историја која управо садржи нешто друго од глорификације Рима“ У чланку који је објављен још 1976. године, а код нас преведен тек 1992, пише: „Појавила се сасвим друга историја, сасвим друга функција историјског говора“ Он је то назвао почетком краја индоевропске историчности, то јест одређеног индоевропског начина да се саопшти и опажа историја: „Новој историји је стало до тога да ископа нешто што је било сакривено, али нешто што није било сакривено непажњом, већ што је било брижљиво, промишљено и злобно искривљено и нетачно приказано“ Хтјело се, у ствари, рећи да су многи рођени као велики у биткама и неправди Тако, на примјер, Вилјем Освајач није желио да га зову „Освајач“ — да би сакрио насиља која прате сва освајања. Тако је историја постајала историја дескрипције и дешифровања, откривања сакривеног и заборављеног. Такав процес је текао до појаве француске буржоаске револуције.

Са појавом Наполеона сила и моћ су опет добиле на снази. И поново су притисци да то буде предмет историје. Историја је скренула у прошлост и након Првог и Другог свјетског рата,

У вријеме Наполеона свијет је преживљавао Хегелов „крај историје“ За Хегела је идеја покретач историје; историја је у ствари — историја идеологије. Маркс је овај став преточио у историју класних борби. У сваком случају, Хегел је „први филозоф који је схватио значај историје за филозофију и значај филозофије за историју“. Наполеоново вријеме осјетио је и Његош:

„Нек се овај вијек горди над свијема вјековима, / он ће ера бити страшна људскијема кољенима“.

Тадашњи нови поредак је кретао из Европе, али се ни тада није тицао само Европе. Постреволуционарна превирања у Француској као да су била најавна Наполеоновог времена, хтјења и успона. Сматрао је да ће уредити свијет по својој вољи и мјери. Самохвалисаво је изјављивао: „Ако сам видео даље од других војсковођа — то је зато што сам стајао на плећима гиганата: Александра Македонског, Ханибалала и Цезара“. Константни успјеси су га опили, па је попут божанства тражио и хтио све. У својој стратегији прво је хтио да овлада Русијом и Турском, па онда цијелим Средоземљем, и да створи свјетску империју по узору на римску, а затим поход на Исток — све до Индије, укључујући и њу, јер је то давно прије њега урадио Александар Македонски. За овај свој свјетски поход ангажовао је више војске него што је то прије њега било коме пало на памет. Завршио је овај поход и свој нови поредак ријечима које и данас означавају потпуни неуспјех: „Спасавај се ко може“

И током Првог свјетског рата почела је борба за позицију, ко ће уређивати Нови поредак. Сматрало се „да би било убиствено — када би се с Њемачком повели преговори за мир — прије него што је савезници потпуно не погуку својом војском“. Енглески министар војске Лојд Џорџ био је категоричан: „Енглеској је било потребно 20 година да побједи Наполеона, при чему су првих 15 година биле црне године британског пораза. За добијање овога рата — није потребно 20 година, али колико год буде потребно — толико ће и трајати рат“ И то све — „док пруски војни деспотизам не буде скрхан заувјек“

Као што се зна, рат је завршен 1918. Потписан је уговор о миру који је мало кога задовољио, поготово не поражену страну. Ратујући народи нијесу били спремни за мир — без побједе. Зато је амерички дипломата тих дана изјавио: „Мир без побједе је теоријски разуман, али је практично неизводљив“. Био је присутан страх на свим странама — да би нови рат означио крај цивилизације европских народа и бијеле расе у цјелини.

Стање послје Првог свјетског рата је заиста било застрашујуће: „Нереди у Русији, револуција у Мађарској, рат на истоку, глад у источној Европи, заразне болести, исхрана Европе, чији су кошјеви за храну били празни“ Размишљало се о новој Европи, Европи мира који би био саграђен на начин да буде трајан. У том смислу трагало се за новим међународним законодавством које би, више него до тада, могло осигурати солидарност народа. Била је то још једна најав новог поретка, који се, истина, тада није означавао као „крај историје“, али је евидентна жеља побједника била — да што дуже задрже, па и конзервирају — нове односе.

Сматрало се да ће окнивањем Лиге народа војници ратници „своје мачеве и копља претопити у плугове и српове“ Међутим, процјена је била погрешна. Свако је чекао и тражио своју нову шансу да надокнади изгубљено.

Долазак Хитлера на власт у Њемачкој, 1933. године означио је сасвим друго вријеме за Европу и читав свијет. Убрзо је најављена намјера Њемачке за нови европски и свјетски поредак. У њега је била utkана жеља да Њемачка по сваку цијену поврати ранији ранг међу великанима. Умјесто „Версајског поретка“ Њемачка је најавила нови „нови поредак“ и покушала његово остваривање кроз други свјетски рат. Народ је позиван у рат тезом о тобожњем настојању окружења — да се потчини германска раса — како се то десило са „пролазним побједницима I свјетског рата — европским силама, Словенима, Версајским уговором“. Обећава се у пропаганди — освит новог царства, царства с краја свијета, које мора да јамчи хиљадугодишњи тријумф расе „али нужно значи и претходницу апокалипсе и крај свијета“ Сматра се да су Ниче и његово дјело „претеча“ идеолошког утемељења Трећег рајха. Још 1917. године његове књиге су штампане и продаване у тиражима од око 40.000 примјерака. Хитлерови војници су их носили у својим торбицама — једнако као Библију. Заједно са Италијом и Јапаном 1940. године најављен је Нови поредак као претпоставка „трајног мира“ по коме се признаје вођство Њемачке и Италије“ у Европи а Јапана у Азији. Основни постулати Новог поретка били су подјела човјечанства по расама, проглашавање Њемаца за Аријевце — најчистију расу, а свих осталих, поготово Словена и Јевреја, за нижу расу. Најзад је услиједио позив Њемцима да се „огњем и мачем“ сулудим ратом и само ратом, обрачунају са неаријевцима и врате „свуда у нову вјеру прадједовску“ На тим принципима Хитлер је од 43,5 милиона гласача добио чак 39,5 милиона. Први посао је био завршен. Бирачима је поручено: „Револуција је завршена, сад се мора прегнути на рад; ко мисли на неку даљу или нову револуцију — тај ће се сматрати као непријатељ ‚фирера‘ и са њим ће се строго поступити. Ко говори о даљој револуцији — тај убија дјело посљедње револуције, јер то води уништењу народне привреде у Њемачкој која ће тек сада кренути напријед.“ Успостављена је тоталитарна Њемачка. Хитлер је тражио и посљедњег Њемца и сваку стопу територије на којој живе Њемци. Настојање да се свијет тако преуреди стајало је тај исти свијет до тада највећих жртава: 50 милиона погинулих, 110 милиона лица у избјеглиштву, 45 милиона ухапшених, депортованих или расељених, 10 милиона присилно одведених на рад у Њемачкој итд.

Умјесто Новог свјетског поретка, послје 1945, имали смо, за дуги низ година, „равнотежу страха“ — „демократски“ и „комунистички“ свијет. То рвање великих, у ствари супер-сила, претворило се у скоро 200 ратова малих, који су вођени послје

1945. И они су однијели око 40 милиона жртава, највише цивилног становништва. Према подацима Високог комесаријата Уједињених нација за избјеглице, процјењује се да је средином 1994. око 20 милиона људи прогнано широм свијета. Данас се у свијету воде мали али свирепи грађански ратови, у којима долази до етничких сукоба и социјалних напетости. Од почетка деведесетих година вођена су чак 43 рата — више него икада. У 90% ових сукоба попрште су земљ тзв. трећег свијета. У ствари, господари рата, који су препуни оружја, потпирују ове сукобе из властитих економских интереса. За посљедње двије до три године рата — трговци оружјем су зарадили 60 милијарди долара. Према подацима Института за истраживање мира у Хамбургу, на једног убијеног војника — долази 10 погинулих цивила.

Свака борба се завршава побједом једне стране и нормално је што је нови побједник, САД, најавио Нови свјетски поредак. Најављен је пропагандом убојитијом него икада. Огромна продукција пропагандних слика и ријечи, које из медијских центара и њихових експозитора покривају планету лако ствара пожељну атмосферу за сваку планирану политику и војну акцију. Ту убојитост пропаганде, у ствари сатанизацију народа и држава, и сами осјећамо. Тотално сатанизовање једног народа (сви Срби — четници, сви Хрвати — усташе, сви Муслимани — фундаменталисти итд.), недвосмислено упућује на закључак: ријеч је о подржављеном расизму. Непријатељска раса, нација или народ, како запажа већ цитирани Фуко — „није она раса која је дошла однекуд, како би тријумфовала и владала неко вријеме, већ она која се непрекидно инфилтрира у друштвено тело, или штавише, у само социјално тијело и преко њега регенерише“. Нови свјетски поредак је најавио рат без оружја — блокаде и санкције испробали су на примјерима непослушних — Куба, Вијетнам, Либија, Ирак, Југославија. Најзад, уз „нови поредак“ најављена је и нова теорија о „крају историје“. Њу најављује, објашњава и покушава да утемељи — човек Стејт департмента, који настоји да се тако не представља јавности, од носно да га међународна јавност не идентификује тако.

Било је, дакле, више „нових поредака“, који су изазивали велика крвопролића. Сваки од њих је најављиван као крај до тадашње историје и почетак нових односа. (И овај данашњи се исто тако помпезно најављује.) У пропаганди су квалификовани безмало као „небески рај на земљи“ Историја је, међутим, утврдила о каквом је рају ријеч. Борба за Нови свјетски поредак данас је растурила шесточлану југословенску федерацију, у пјесми називану од „Вардара па до Триглава“.

Сценарио за разбијање Југославије на бази докумената америчке обавјештајне службе открио је, још далеке 1978, Енглез Џон Хакет — у својој књизи „Трећи свјетски рат“, коју је објавио 1985. године. Аутор је констатовао да ће завршни удар по-

чети средином 1991, године. И било је тако — у јулу 1991. године почео је сецесионистички рат — прво у Словенији, затим се пренио у Хрватску, па у Босну и Херцеговину. Овај енглески списатељ је открио и најавио — да се читав свијет томе мора повинovati, то је диктат САД. И амерички званичници сада критикују Бушову и Бејкерову администрацију за „кратковиду политику“ у односу на Југославију.

Сваки нови поредак је најављиван помпезно, сваки је прављен по мјери и интересу креатора — сваки је занемаривао, па и презирао интерес малих и сваки је, уз веће или мање жртве, био одбачен као страно тијело у здравом организму. Стога се с разлогом сматра да је историја нових поредака у ствари историја неуспјеха њихових утемељивача.

Актуелни Нови свјетски поредак најављује се и као тобожње настојање да се рат покопа — тихим поретком моћи. Међутим, он није најавио смрти рату, већ смрти евентуалним револуцијама које би могле да поремете нови поредак — тиме што гласно говоре о новом, будућем ослобођењу и од овог Новог свјетског поретка.

Најзад, теза о „крају историје“ намеће питање — А шта последије тога? Историја као догађање није предвидива, па је неодржива футуролошка теза о њеном крају. Уосталом, сваки „нови поредак“ имао је свој крај, а историја је, упркос предвиђањима о њеном крају, настављала свој ток кроз вријеме.